

aktivisti još nemaju pozitivnog iskustva sa boljom alternativom. Na istom fonu je i tekst Fethija Osmana koji nastoji pronaći temelje za demokratiju u islamu u klasičnom islamskom pojmu *šure*.

U svoja dva teksta o političkom angažmanu muslimana na Zapadu i tzv. «kraju historije» Murad Hofman je poslovično informativan i bridak. Na jednom mjestu on gotovo proročanski zaključuje da ne trebamo imati nikakvih iluzija da su zapadne predrasude prema islamu takve da diskriminacija, strah i kompleks superiornosti mogu svakog dana prerasti u anti-muslimansko nasilje. Događaji nakon 11. septembra 2001. su, nažalost potvrdili koliko je bio upravo. Stoga, zaključuje Hofman, muslimani sebi ne smiju dopustiti da budu uvučeni u stranačku politiku jer ona je za jake, a oni to sigurno nisu.

Uloga nafte i Izraela u američkom angažmanu u muslimanskom svijetu, bilo to u Palestini, Afganistanu, Centralnoj Aziji ili Iraku dobro je poznata. Ono što izdvaja tekstove Umberine Syeda i Kerima Kamila na tu temu jesu detalji koji teorije o primatu nafte i izraelske sigurnosti u bliskoistočnim geostrateškim igrama čine mnogo uvjerljivijim.

Ova zbirka o savremenom islamu nije mogla proći bez priloga sada već dobro nam poznatog Johna L. Esposito čija ekspertiza i elokvencija nisu ni ovaj put izdali njegove čitaocima. Ono što ujedinjuje sve ove tekstove u jednu cjelinu jeste uvodni tekst priređivača o islamu kao globalnom izazovu. Nažalost umjesto da bude izazov i nada razduhovljenom Zapadu, konstatira autor, islam se danas sve više, što zbog postupaka samih muslimana što zbog nemilosrdne propagande mnogih svjetskih medija, doživljava kao izazov u smislu prijetnje miru i napretku. Tekstovi u ovoj zbirci dijelom objašnjavaju kako je do toga došlo a dijelom ukazuju na put ka izlazu iz tog mračnog ćorsokaka. Kao i svaki drugi napor na širenju poruke mira, dijaloga i suživota, i ova knjiga zaslužuje našu pažnju i pažljivo čitanje.

Ahmet ALIBAŠIĆ

U SUSRET POSLANIKU

Malik ibn Enes, Muvetta: rivajet Muhammeda ibnu 'l-Hasena eš-Šejbanija, I dio, prijevod i komentar Hamid Indžić, Travnik: Elči Ibrahim-pašina medresa, 2004, 394 str.

Vjerovanje u odabranost prve generacije muslimana, ashaba, drugova posljednjeg Božijeg poslanika jedan je od članaka islamske doktrine. Najveća prednost njihova nad ostalim generacijama muslimana jeste to što su bili prijatelji, drugovi, sagovornici, saborci, komšije, rodbina i tazbina Božijeg miljenika Muhammeda, a.s.; što su s njim govorili, šetali, klanjali, bitke vojevali i Kur'an s njegovih usana slušali. Šta je to značilo toj generaciji vjernika najbolje govori reakcija hazreti Omera na vijest o njegovoj smrti. Za razliku od ashaba sve kasnije generacije muslimana Poslanika vole 'na neviđeno'. Čežnja je, međutim, svakog vjernika da dokuči dio atmosfere koja je vladala u Poslanikovom gradu onih sudbonosnih godina kada je njenim pijeskom hodio najodbaraniji Božiji rob.

U pokušaju rekonstrukcije tog ambijenta jedna obimom nevelika knjiga pomaže nam više nego mnoge druge: *Muvetta'* imama Malik ibn Enesa. Istina, *Muvetta'* nije historijsko djelo već zbirka hadisa i izjava prvih muslimana sa pravnim implikacijama. Ali ona jeste jedno od najstarijih ostvarenja islamske literature jer je njeno pisanje počelo oko 148. godine po Hidžri, dakle, svega nekih 138 godina nakon smrti Poslanika i to u Poslanikovom gradu u kome je njegova tradicija bila ne samo usmeno već i praktično prenošena s generacije na generaciju. Nju je napisao čovjek koji je rođen svega osamdesetak godina nakon Poslanika; čovjek koji će vremenom postati oličenje integriteta znanstvenika u susretu sa moći i silom vladara, čovjek koji je živio na prijelazu iz ranog perioda razvoja islamskog prava u period sistemiziranih škola prava; čovjek koji je ostao paradigma stručnosti i pobožnosti tako da i danas u arapskom jeziku postoji poslovice 'Nema niko prava davati fetve

dok je Malik u Medini?; konačno čovjek koji je odbio svoje mišljenje u tumačenju vjerskih propisa proglasiti jedino validnim iako mu je tu mogućnost halifa ponudio. Posebno važnim smatramo činjenicu da se odgovornog posla prevođenja i kratkog komentiranja ove zbirke prihvatio mr. Hamid Indžić koji iza sebe već ima stotine prevedenih i objavljenih stranica islamskih tekstova. Njegov poduhvat je tim korisniji za našeg čitaoca što je preveo i obradio onaj rivajet *Muvetta'a* koga prenosi drugi Ebu Hanifin učenik Muhammed ibnu 'l-Hasen eš-Šejbani.

Zbog svega toga, te zbog činjenice da njegov *Muvetta'* do nas stiže zaobilazeći filtere političke, mezhebske i svake druge korektnosti skoro trinaest kasnijih hidžretskih stoljeća pojava prvog (od dva) dijela ovog kapitalnog ostvarenja islamske klasike predstavlja istinski događaj.

Ahmet ALIBAŠIĆ

ISLAM POD OPSADOM?

Akbar S. Ahmed, *Islam pod opsadom: živjeti opasno u post-časnom svijetu, s engleskog preveo Mirnes Kovač, Sarajevo: Libris, 2004), 195 str.*

Islam pod opsadom renomiranog pakistanskog antropologa i uglednog profesora Američkog univerziteta u Washingtonu Akbara Ahmeda, koji je svoje osnovno obrazovanje stekao u istoj katoličkoj školi u Pakistanu kao i Benazir Buto, uzbudljivo je i upozoravajuće štivo o «post-časnom» svijetu u kome živimo. Zahvaljujući prije svega svojim narativnim sposobnostima, koje je izbrusio pišući o utemeljitelju Pakistana, radeći na igranom i dokumentarnom filmu o njemu kao i na serijalu za BBC *Živi islam*, ali i emocijama kojima oživljava sve što piše, Ahmed uvjerljivije nego mnogi drugi predočava ambis nad koji se svijet nadvio nakon 11. septembra 2001. (ili pravilnije nakon prvog masakra u istočnoj Bosni 1992.). I ne samo da to radi uvjerljivije već i drugačije.¹ On tvrdi da su vrijednosti i pojmovi lojalnosti

grupi (Ibn Haldunova *asabijja*) i časti ključni stubovi stabilnog društvenog poretka kome teže sve vjere. Dakako, svaka solidarnost, svaki identitet djeluje po principu frižidera, samo u suprotnom smjeru: on stvara dvije različite temperature unutar i izvan grupe. U normalnim uvjetima čast i lojalnost grupi se razumijevaju i izražavaju u humanističkim terminima. Međutim, brze globalne promjene potresaju strukturu tradicionalnih društava. Cijele grupe ili velike skupine pojedinaca su prisiljene da se ise i nastave živjeti pored drugih skupina u sasvim novim okolnostima. U tom tegobnom procesu dislociranja mnogi ne uspijevaju. Takvi, između ostalog, gube i čast i dostojanstvo. Rastrojstvo koje tako nastaje razvija netoleranciju koja se izražava kroz gnjev. Dezintegracija vodi u radikalizaciju. Nekada humanistički shvaćana čast biva nadomještena plemenskom časti čiji su najčešći izrazi nasilje, ubijanje i osveta. Lojalnost (*asabijja*) biva zamijenjena hiper-*asabijjom*, pretjeranom ili opsesivnom odanošću grupi («Moja nacija, bila u pravu ili krivu!») koja ne mari nizašto, pa ni za moralne i vjerske principe na koje se ponekad poziva. Hiper-*asabijja* podstiče mutiranu, nastranu i nasilnu interpretaciju časti i stvara uslove za postčasno društvo, reći će autor. Jezivo ubijanje nevinih i brutalno, životinjsko silovanje pripadnika drugih grupa (makar bile iste vjere), tako snažno opisano u 2. poglavlju, najbolji je dokaz irreligiozne naravi postčasnih ljudi i njihovih postupaka.

Najgore u svemu je što nijedno društvo nije imuno na ovaj proces. Rabini Izraela su nedavno uputili pismo vrhovnom komandantu izraelske vojske da ne vodi mnogo računa o palestinskim civilima, ekstremni hinduisti u Indiji i pravoslavci na Balkanu su nemilosrdno silovali muslimanke, El-Kaida ubija civile i vojnike podjednako, a američki vojnici zlostavljaju Iračane u Ebu Garaibu, a samo Bog zna šta rade u Afganistanu i na Guantanamo. Ponor nad kojim svijet stoji u petoj godini 21. stoljeća rijetko gdje je uvjerljivije opisan.

Grubo govoreći, postoje dva odgovora na ovu situaciju: ekskluzivistički i inkluzivistički. Prvi crta granice, gradi zidove, poziva u krstaške ratove i nediskriminirajuće ubijanje